

nek külön nyilatkozatot. Egy ilyenfajta „félreérthetetlen nyíltsággal megfogalmazott” nyilatkozat, érvelt Eden, „amely kinyilvánítja, hogy a szovjet hadsereggel a háborús bűnökért való bűnhődés is bekerül az országba, legalábbis csökkentené a zsidó népesség elleni szörnyű gaztetteik méreteit”²⁸⁰. Molotov az Edennek küldött (augusztus 16-i) személyes üzenetben leszögezi, hogy a szovjet kormány már többször tett ilyen nyilatkozatokat. Külön említést tesz Rooseveltnél, Churchill és Sztálin 1943. november 2-i közös nyilatkozatáról. (Ez a nyilatkozat nem szólt arról, hogy a náciak speciális céltáblája éppen a zsidóság.) Molotov biztosította Edent: a szovjet kormány irányelveket adott ki „a megfelelő propagandaszerveknek, hogy különleges figyelmet szenteljenek a bűnök leleplezésének, és jelentessenek meg figyelmeztetést az elkerülhetetlen szigorú büntetésről, amely mindenkit elér, aki bűnösnek találtatik ezekben a bűnökben”²⁸¹.

A szovjet vezetők, attól való régi félelmükben, hogy a nyugati szövetségesek és a Harmadik Birodalom közötti közeledés kommunistaellenes tőkés koalícióhoz vezethet, gyanúval tekintettek minden olyan próbálkozásra, amely a náciakat is be kívánta vonni a mentési ügyekbe. Így azután szinte egyáltalán nem törődtek a náci nyomás alatt álló csoportok és kisebbségek helyzetével. A szovjet arcvonalon átszökött vagy közönséges hadifogolyként hozzájuk került zsidó munkaszolgálatosokkal rosszul bántak; a kormány hevesen tiltakozott a Brand-misszióval való bármiféle tárgyalás ellen; a Horthy-féle ajánlatot is elutasították,²⁸² és nem bocsátottak ki semmilyen, a zsidók kiirtását elítélő nyilvános nyilatkozatot. Mindezek a szovjet vezetők gyanakvását és politikai érdekeit tükrözik. Ez a viselkedésmód a háború elmúltával csak erősödött. 1948 szeptemberében a Szovjetunió kampányt indított a cionizmus és a kozmopolitizmus ellen; e szépítő kifejezéssel gyakran a zsidókat illették. Szovjet és kelet-európai szerzők számos koholt és történelmietlen művel igyekeztek bizonyítani a cionizmus és a náciizmus közötti állítólagos kapcsolatot.²⁸³

El Salvador

Salvador mentőtevékenységét lényegében egyetlen ember, Georges M. Mantello (korábbi nevén: Mandel vagy Mandl György) erőfeszítéseinek tulajdoníthatjuk. Mantello erdélyi zsidó volt, Beszterce városából; 1941 decemberében érkezett Svájcba, ahogy mondják, a románok kereskedelmi ügynökeként. Végül sikerült a genfi El Salvador-i főkonzulátus első titkári tisztére jutnia. E poszton különféle mentőműveleteket indított a náciizmus áldozatai, különösen a magyar zsidók megsegítése érdekében. A magyar zsidókkal kapcsolatban kettős eredményt ért el. Először: a főkonzullal, I. H. Castellanos ezredessel együttműködve, de